

Προβληματισμοί για τη διεθνή οικονομική κρίση και την κυπριακή οικονομία

Εισαγωγική τοποθέτηση του Αθανάσιου Ορφανίδη, Διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου, στα πλαίσια της δημόσιας συζήτησης με θέμα «Η Διεθνής Οικονομική Κρίση και οι Επιπτώσεις της στην Κυπριακή Οικονομία» που διοργανώθηκε από το ΤΕΠΑΚ και τον ΟΠΕΚ

Λεμεσός, 10 Μαρτίου 2009

Θα ήθελα να ευχαριστήσω το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου και τον Όμιλο Προβληματισμού για τον Εκσυγχρονισμό της Κοινωνίας για την ευγενική τους πρόσκληση να συμμετάσχω σε αυτή τη συζήτηση που αφορά τη διεθνή οικονομική κρίση και τις επιπτώσεις της στην Κυπριακή οικονομία. Επίσης θα ήθελα να αναφέρω πως οι απόψεις που θα εκφράσω απόψε, τόσο σε αυτή τη σύντομη εισαγωγική μου ομιλία όσο και στη συζήτηση που θα ακολουθήσει, δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητα τις απόψεις των συναδέλφων μου στο Διοικητικό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Το θέμα που θα μας απασχολήσει δεν αφορά μόνο τους οικονομολόγους, τις κεντρικές τράπεζες και τον ευρύτερο τραπεζικό και επιχειρηματικό τομέα, αλλά ενδιαφέρει άμεσα ολόκληρη την κοινωνία και τον κάθε πολίτη ξεχωριστά. Η διεθνής οικονομική κρίση που μαστίζει εδώ και ενάμιση περίπου χρόνο τον πλανήτη έχει επιδεινωθεί από τον περασμένο Σεπτέμβριο, πλήττοντας τελικά καιρία την πραγματική οικονομία πολλών χωρών. Η χώρα μας έχει επηρεαστεί, μέχρι στιγμής τουλάχιστον, σε μικρότερο βαθμό σε σχέση με άλλες ανεπτυγμένες χώρες από τις συνέπειες της κρίσης. Αυτό οφείλεται τόσο στην έγκαιρη και επιτυχή μας ένταξη στη ζώνη του ευρώ πριν το ξέσπασμα της κρίσης, όσο και στην ισχυρή διαχρονική εποπτεία του τραπεζικού μας συστήματος από την Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου. Παρόλα αυτά, η μεγάλη εξάρτηση της κυπριακής οικονομίας από την εξωτερική ζήτηση και τον τουρισμό δεν μπορεί να μας αφήνει ανεπηρέαστους από μια τόσο διαδεδομένη και βαθιά διεθνή οικονομική ύφεση.

Πριν αναφερθώ στις επιπτώσεις της κρίσης στην κυπριακή οικονομία θα ήθελα εν συντομία να μιλήσω για τις επιπτώσεις ευρύτερα στη ζώνη του ευρώ. Με βάση τις πιο πρόσφατες προβλέψεις της ΕΚΤ, οι προοπτικές ανάπτυξης έχουν σαφώς επιδεινωθεί περαιτέρω, ενώ οι προβλέψεις για τον πληθωρισμό έχουν μειωθεί σημαντικά κάτω από το διακηρυγμένο ορισμό της ΕΚΤ για τη σταθερότητα των τιμών, δηλαδή πληθωρισμό πιο κάτω αλλά πλησίον του 2%. Πιο συγκεκριμένα, με βάση τις τελευταίες προβλέψεις της ΕΚΤ που ανακοινώθηκαν στις 5 Μαρτίου, το ΑΕΠ της ζώνης του ευρώ για το 2009

αναμένεται να συρρικνωθεί κατά 2,7% (μεταξύ του 3,2% και 2,2%) σε σύγκριση με την πρόβλεψη του περασμένου Δεκεμβρίου που έδειχνε μείωση κατά περίπου 0,5%. Αυτό αντανακλά, μεταξύ άλλων, τη μειωμένη εμπιστοσύνη των καταναλωτών αλλά και τις μειωμένες επενδύσεις και εξαγωγές. Σε αντίθεση με προηγούμενες προβλέψεις, η οικονομία της ζώνης του ευρώ δεν αναμένεται να ανακάμψει σημαντικά ούτε και το 2010. Συγκεκριμένα, ο ρυθμός ανάπτυξης αναμένεται να περιοριστεί γύρω στο 0% (μεταξύ -0,7 και 0,7%), σημαντικά πιο κάτω από το 1% περίπου που προβλεπόταν τον περασμένο Δεκέμβριο. Όσον αφορά τον πληθωρισμό, αναμένεται ότι το 2009 θα καταγραφεί σημαντική επιβράδυνση στις τιμές, αντικατοπτρίζοντας τόσο τις χαμηλές τιμές του πετρελαίου όσο και τη μειωμένη ζήτηση, με τον πληθωρισμό να περιορίζεται στο 0,4% (μεταξύ 0,1% και 0,7%) σε σύγκριση με 1,4% στην πρόβλεψη του Δεκεμβρίου 2008. Τέλος, αναφορικά με το 2010 ο πληθωρισμός αναμένεται να κυμανθεί γύρω στο 1% (μεταξύ 0,6 και 1,4%) σε σύγκριση με πρόβλεψη γύρω στο 1,8% τον περασμένο Δεκέμβριο.

Η δραματική αναθεώρηση προς τα κάτω, τόσο για το ρυθμό αύξησης της οικονομικής δραστηριότητας στη ζώνη του ευρώ όσο και για τον πληθωρισμό για το 2009 και το 2010, που αναμένεται τώρα να περιοριστεί σημαντικά κάτω από το 2%, είναι παράγοντες υπό το φως των οποίων λήφθηκαν και οι αποφάσεις στην τελευταία συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ στις 5 Μαρτίου για περαιτέρω χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής. Συγκεκριμένα, η ΕΚΤ προέβη σε μείωση των επιτοκίων κατά 50 μονάδες βάσης περιορίζοντας το βασικό επιτόκιο στο ιστορικά χαμηλό 1,5% και το επιτόκιο της διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων στο μόλις 0,5%. Με αυτή τη μείωση του βασικού επιτοκίου, η συνολική μείωση των επιτοκίων στη ζώνη του ευρώ ανέρχεται από τον περασμένο Οκτώβριο στις 275 μονάδες βάσης.

Η μείωση των επιτοκίων συνοδεύτηκε με περαιτέρω αποφάσεις για επέκταση των μη-συμβατικών (non-standard) μέτρων τα οποία η ΕΚΤ είχε ήδη υιοθετήσει. Όπως γνωρίζετε, ένα μη-συμβατικό μέτρο στο οπλοστάσιο της ΕΚΤ είναι η παροχή απεριόριστης ρευστότητας με εξασφάλιση διάρκειας μέχρι και έξι μήνες στο βασικό επιτόκιο. Στις 5 Μαρτίου, η ΕΚΤ αποφάσισε να εξακολουθήσει να παρέχει ρευστότητα με τον τρόπο αυτό, για όσο διάστημα χρειαστεί και σε κάθε περίπτωση και πέραν του τέλους του 2009. Η απόφαση αυτή στην πράξη σημαίνει πως μία τράπεζα μπορεί, αν χρειαστεί, να εξασφαλίσει όση ρευστότητα χρειάζεται από το ευρωσύστημα σε πολύ χαμηλό επιτόκιο και πέραν του τέλους του παρόντος χρόνου.

Οι πιο πάνω αποφάσεις της ΕΚΤ συμβάλουν στη σταθεροποίηση των προσδοκιών για τον πληθωρισμό σύμφωνα και με την επιδίωξη του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ για

διατήρηση του πληθωρισμού σε επίπεδα κάτω αλλά πλησίον του 2%, μεσοπρόθεσμα. Αποκλίσεις του πληθωρισμού σημαντικά κάτω από το 2% για παρατεταμένο χρονικό διάστημα πρέπει, γενικά, να αποφεύγονται ώστε να αποτραπεί τυχόν αποσταθεροποίηση των πληθωριστικών προσδοκιών. Με την προσήλωση στη σταθερότητα των τιμών στηρίζεται η διατηρήσιμη οικονομική ανάπτυξη και απασχόληση και προάγεται η χρηματοπιστωτική σταθερότητα.

Επανερχόμενος τώρα στη δική μας οικονομία, εκτιμώ ότι η καλή κατάσταση του τραπεζικού μας τομέα έχει συμβάλει στο γεγονός ότι η κυπριακή οικονομία βρίσκεται σε καλύτερη κατάσταση σε σχέση με τις άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ. Η υγιής κατάσταση του τραπεζικού τομέα στην Κύπρο οφείλεται ασφαλώς σε σημαντικό βαθμό στη διαχρονικά συνετή εποπτεία που ασκήθηκε και ασκείται εκ μέρους της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου. Ένα σημαντικό στοιχείο της αυστηρής αυτής εποπτείας, το οποίο στο παρελθόν αδίκως κατακρίθηκε ως υπέρμετρα αυστηρό και συντηρητικό, είναι οι οδηγίες που προυπήρχαν και υπάρχουν για τήρηση ρευστότητας σε εγχώριο και ξένο νόμισμα. Με βάση τις οδηγίες μας, οι τράπεζες θα πρέπει να τηρούν ελάχιστο δείκτη ρευστών διαθεσίμων ύψους 70% των συνολικών καταθέσεων σε ξένο νόμισμα και ο ορισμός των ρευστών διαθεσίμων είναι περιοριστικός και δεν περιλαμβάνει τα διάφορα πολύπλοκα προϊόντα τα οποία πριν τη χρηματοοικονομική κρίση θεωρούνταν διεθνώς άμεσα ρευστοποιήσιμα. Συνεπώς, οι κυπριακές τράπεζες δεν είχαν περιθώρια για να επενδύσουν σε αυτά τα προϊόντα αφού θα επιβαρυνόταν η ρευστότητά τους, με αποτέλεσμα την ουσιαστική προφύλαξή τους από τα αίτια που οδήγησαν άλλους τραπεζικούς οργανισμούς στο εξωτερικό στα πρόθυρα της κατάρρευσης. Ένα άλλο μέτρο προστασίας του τραπεζικού συστήματος, που πήραμε και για το οποίο αδίκως και εντόνως επικριθήκαμε, ήταν οι αυστηρότεροι κανονισμοί για τον περιορισμό του υπέρμετρου στεγαστικού δανεισμού και συγκεκριμένα η μείωση του ποσοστού τραπεζικής χρηματοδότησης της αγοράς ακινήτων (εξαιρουμένης της πρώτης κατοικίας) από το 70% στο 60% από τον Ιούλιο του 2007 μέχρι τον Μάιο του 2008. Σήμερα αναγνωρίζεται ευρέως ότι οι πιο πάνω περιορισμοί συνέβαλαν αποφασιστικά στην προστασία του τραπεζικού τομέα και της οικονομίας γενικότερα.

Η καλή κατάσταση του τραπεζικού τομέα μπορεί, με την υιοθέτηση κατάλληλων μέτρων, να βοηθήσει στην αποτροπή ενδεχόμενης περαιτέρω επιδείνωσης της οικονομικής κατάστασης στην Κύπρο. Παρόμοια μέτρα με εκείνα που έχουν υιοθετηθεί εδώ και καιρό σε αριθμό άλλων χωρών της ζώνης του ευρώ σύμφωνα με το κοινό Ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης που συμφωνήθηκε από τους αρχηγούς κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

τον Οκτώβριο του 2008, θα μπορούσαν, μέσω του χρηματοπιστωτικού τομέα, να συνεισφέρουν στην τόνωση της χρηματοδότησης της οικονομίας με χαμηλό κόστος.

Ειδικότερα, θα ήθελα να κάνω αναφορά σε δύο συγκεκριμένα μέτρα στα οποία είχα αναφερθεί και στο παρελθόν για επίτευξη του πιο πάνω στόχου. Το πρώτο μέτρο αφορά την έκδοση ειδικών ομολόγων του Δημοσίου διάρκειας μέχρι και τρία χρόνια με σκοπό την παραχώρησή τους στα πιστωτικά ιδρύματα έναντι εξασφάλισης, τα οποία με τη σειρά τους θα μπορούν να χρησιμοποιούν τους τίτλους αυτούς για άντληση ρευστότητας από την ΕΚΤ. Για την παραχώρηση των τίτλων καταβάλλεται από τα πιστωτικά ιδρύματα στο Δημόσιο προμήθεια καθώς και επαρκείς εξασφαλίσεις. Οι εξασφαλίσεις αυτές θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν, εκτός από τίτλους άλλων ομολόγων, ενήμερα δάνεια σε φυσικά πρόσωπα (π.χ. στεγαστικά δάνεια) καθώς και ενήμερες απαιτήσεις έναντι επιχειρήσεων.

Το δεύτερο μέτρο αφορά την παραχώρηση επιχειρηματικών δανείων από το εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα μέσω επιμερισμού του πιστωτικού κινδύνου μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων και του κράτους (risk-sharing agreements). Αυτό το μέτρο είναι σημαντικό γιατί η αυξημένη αβεβαιότητα που επικρατεί αυτή τη στιγμή στην οικονομία αποθαρρύνει την ανάληψη, εκ μέρους των τραπεζών, ολόκληρου του κινδύνου για τη χρηματοδότηση έργων. Ο επιμερισμός του κινδύνου θα μπορούσε να τονώσει τις επενδύσεις και να στηρίξει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις διασφαλίζοντας βελτιωμένες προοπτικές απασχόλησης.

Καταληκτικά, θα έλεγα πως η μεγάλη χρηματοοικονομική κρίση και η βαθιά διεθνής ύφεση που τη συνοδεύει ανέδειξε την ανάγκη για δραστικά νομισματικά μέτρα τα οποία ασφαλώς είναι ασυνήθιστα σε περιόδους κανονικής μακροοικονομικής εξέλιξης. Στη δική μας χώρα, οι επιπτώσεις της κρίσης φαίνονται να είναι σχετικά περιορισμένες και ο τραπεζικός μας τομέας παραμένει υγιής. Η αβεβαιότητα όμως είναι πολύ μεγάλη και δεν μπορούμε να αποκλείσουμε περαιτέρω σημαντική επιδείνωση στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα. Επομένως, θα ήταν θεμιτό να είμαστε προετοιμασμένοι για κάθε ενδεχόμενο.